

kém kongresu ve Varně — a je škoda, že publikace v tomto směru není obsahově bohatší.

Bohužel, kapitola věnovaná sociálně psychologickým aspektům sportovní činnosti je vůbec na meritorní poznatky hodně skoupá, což je tím méně pochopitelné, že autor publikoval v nedávné době zajímavou původní monografii *Sociální interakce ve sportovní činnosti* (2) a je autorem i dalších zajímavých sociálně psychologických výzkumů.

Závěrečná kapitola práce je věnována systematickému výkladu otázek spojených s trenérskou prací. Je zajímavé, že typologie trenérů, s níž se v práci pracuje, se nekryje (a ani přímo nenavazuje) na přístupy, které rozpracovával v předcházejících kapitolách V. Hošek, ale přidržuje se tradičnějších přístupů, rozlišujících trenéry v zásadě na ty, kteří akcentují ve své práci předmětnou látku (tedy v tomto případě učí své svěřence především sportovním dovednostem) a ty, kteří se zabývají i osobnostními stránkami svých svěřenců a sociálními souvislostmi výkonu, popřípadě se odvolává na detailnější sociálně psychologické typologie (např. z hlediska typu vůdcovství).

Studie přináší řadu zajímavých informací, bohužel ani zde autor nevyužil některých sociologických výzkumů, které byly výzkumu sportovních činností věnovány (viz např. výzkumy Nekoly a dalších).

Celkově lze publikaci přivítat jako zajímavou syntézu dosavadních poznatků z psychologie sportovní výkonnosti a lze si jen přát, aby byla stimulem též pro prohloubení vzájemné spolupráce mezi psychologem a sociologem sportu. Ukazuje na řadu mezer v dosavadním výzkumu psychologie i sociologie sportu, které bude třeba postupně zaplňovat. Jde například o takové problémy, jakými jsou: dlouhodobé dopady sportovní činnosti na strukturu osobnosti, zájmů i schopností a potřeb, relace mezi veřejným míněním (a v něm obsaženými hodnotami a normami) a sportovním výkonem, úloha hromadných sdělovacích prostředků (zejména televize) ve znění vnímání sportovního výkonu apod.

Jiří Linhart

L. I. Uvarova: Nauka kak proizvoditel'naja sila obščestva (společnosti)

Moskva, Nauka 1982, 167 s.

Strategickou linií hospodářského rozvoje naší socialistické společnosti v současných podmínkách je orientace na všestranné zvyšování intenzity a efektivnosti společenské výroby a národního hospodářství jako celku. Za zdroje intenzifikace jsou všeobecně považovány: vědeckotechnický rozvoj jako první a základní zdroj zvyšování společenské produktivity práce: zdokonalování plánovitého řízení národního hospodářství, což je nejenom zdrojem, ale v současné době i nezbytnou podmínkou zefektivnění celého národního hospodářství; zvyšování aktivity a tvůrčí iniciativy pracujících mas, kde se projevují především přednosti socialistické společnosti, v níž je každý program rozvoje věcí všeho lidu a bez aktivní účasti pracujících mas se stává mrtvou literou.

Klíčový význam vědeckotechnického rozvoje v současné etapě upevňování společenské výroby rozvinuté socialistické společnosti staví do středu pozornosti otázky optimálního zapojování a využívání vědy při řešení všech praktických úkolů rozvoje národního hospodářství a společnosti jako celku. V této souvislosti se objevuje řada dílčích otázek, jako například řízení vědy, prognózování vědeckotechnického rozvoje, spojování vědy s výrobou, zákonitosti fungování a tvorby vědy aj. Složitost a vzájemná provázanost všech stránek uvedených otázek vede k nutnosti řešit řadu komplexních problémů. Jedním ze základních, jehož osvětlení a řešení může nejlépe napomoci procesu spojování teorie a praxe, je problém přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu.

V díle *Věda jako výrobní síla společnosti* sovětská badatelka L. I. Uvarovová analyzuje historii a současnost formování vědy jako výrobní síly. Tento historický proces je určován souhrnem ekonomických, technických, vědeckých a sociálních faktorů. První část práce, nazvaná *Formování vědy jako výrobní síly* (asi třetina celkového rozsahu práce), je členěna do kapitol 1. Koncepce výzkumu; 2. Předpoklady vzniku nové výrobní síly; 3. První historická forma projevu nové výrobní síly.

Druhá část práce, *Věda — výrobní síla socialistické společnosti* (více než polovina

celkového rozsahu díla) má čtyři kapitoly: 1. Věda v nové společnosti; 2. Technická základna výroby; 3. Hlavní výrobní síla; 4. Organizace práce a výroby. Těžiště pozornosti je v osvětlování otázek spojených s technickou základnou výroby a člověkem jako hlavní výrobní silou.

Koncepce výzkumu formování vědy jako výrobní síly vychází z tezí klasiků vědeckého komunismu o vědě a jejích funkcích. Přeměna vědy v bezprostřední výrobní sílu je historickým procesem a má charakter zákonitosti společenského rozvoje. Specifika zkoumání složitého společenského jevu vyžaduje respektování úplného souhrnu teoretického poznání, jehož základ vytvářejí obecné sociologické výzkumy vědy a její role ve společnosti ve spojení s obecnými tendencemi historického rozvoje. Na tomto obecném základě je teprve možno interpretovat množství jednotlivých, mnohdy protikladných faktů. V práci je především analyzován vztah věda – výrobní síly, které jsou pojímány jako celostný systém, v němž je systémotvorným faktorem práce, praktická činnost lidí. Cílem analýzy rozvoje procesu přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu je nalézt rozlišovací znamení jeho jednotlivých etap, časové úseky, příčiny vzniku a formy jeho projevu. Historický přístup je dováděn k určení „čím se daná věc stala nyní“ (s. 17).

Analýza historických předpokladů formování nové výrobní síly vychází z přesné interpretace Marxovy teze o „systému výrobních sil“, který je tvořen pracovní silou – tzn. lidmi s jejich zkušenostmi, výrobními návyky a znalostmi; výrobními prostředky – k nimž patří pracovní prostředky jako „nejpohyblivější prvek systému výrobních sil a faktor technického pokroku“ (s. 21) a přírodní síly využívané ve výrobním procesu. Autorka správně zdůrazňuje, že Marx řadí do systému výrobních sil také organizaci společenské práce jako „novou společenskou sílu práce“ (s. 22) v podmínkách průmyslové výroby a také vědu jako „všeobecnou společenskou výrobní sílu“. Někdy se opomíjí skutečnost, že systém výrobních sil působí jako celek, v jehož rámci se mění význam (váha) jednotlivých složek v závislosti na rozvoji strojové výroby a nahrazování funkcí člověka ve společenské výrobě.

Za významný faktor pro vznik nové výrobní síly je považována zralost vědy, její růst je analyzován na historickém materiálu forem difúze vědeckých poznatků a vlivu praxe stavby strojů na vyzrání vědy. Součástí formování vědy jako výrobní síly je rozvoj vysokoškolského technického vzdělání. Po nahromadění určitého množství vědeckých poznatků o přírodních zákonitostech je další rozvoj podmíněn difúzí poznatků do společenské praxe a následným vědeckým utříděním a zobecněním praktických zkušeností. Praxe vždy od vědy vyžadovala především poznatky odrážející obecné zákonitosti dostatečně konkrétně, což je nezbytnou podmínkou možnosti využít výsledků vědy ve výrobě (s. 29). Je nutno zdůraznit, že uvedený poznatek platí nejenom pro vztah věda-společenská výroba, ale obecně pro vztah věda-společenská praxe. Historie rozvoje kapitalistické strojní výroby je historií rozvoje materiálně přetvářecí funkce vědy, což je v podstatě jiné vyjádření pro společenský jev nazývaný přeměnou vědy v bezprostřední výrobní sílu (s. 58). Kapitalismus vytvořil ve formě velkého strojního průmyslu s použitím vědy materiálně výrobní předpoklady socialismu. Zároveň se však zostřily a prohloubily antagonistické protiklady kapitalismu, který se stal hlavní překážkou sociálního rozvoje. Tuto překážku odstranila nejdříve v SSSR a posléze v některých dalších zemích socialistická revoluce.

Proces formování vědy jako bezprostřední výrobní síly v nových podmínkách socialistické společnosti je analyzován ve druhé části díla. V první fázi socialistické výstavby v SSSR bylo nutno především vybudovat technickou základnu společenské výroby. Hlavní pozornost se soustřeďovala na využívání vědy pro tvorbu technických prostředků. Teprve socialistická společnost otevírá vědě možnosti beze zbytku plnit své funkce, uspořádaně odrážet okolní svět, hromadit, zpracovávat a generovat informace a na tomto základě také předkládat návrhy optimálních řešení.

Formování vědy jako bezprostřední výrobní síly je spjata s řídicí funkcí KSSS a sovětského státu. Zobecnění zkušeností SSSR má obrovský teoretický význam, neboť sovětský stát jako první v historii lidstva uvědoměle a plánovitě formuloval výrobně praktické funkce vědy v měřítku celého národního hospodářství (s. 74).

V práci (ve druhé kapitole druhé části díla) je provedena analýza procesu vytváření nových technických prostředků jako procesu součinnosti vědy a výroby; rozvoj techniky je výsledkem zesilující se součinnosti vědy a výroby. Na historickém materiálu se dokládá kvalitativní i kvantitativní růst vědeckých a inženýrských kádř, zesilování integračních tendencí, což vede k formování systému „věda-výroba“ jako jediného celku. Tento proces „intenzivně pokračuje i dnes v rámci kvalitativně nových vazeb a vztahů“ (s. 102). Za zvlášť významný i samostatný prvek systému „věda-výroba“ je považována tvorba technických prostředků (s. 103). Kri-

tický jsou hodnoceny „technologické teorie“ buržoazních vědců zabývajících se vztahem vědeckotechnického a sociálního pokroku z pozic apologetiky kapitalismu.

Klasikové vědeckého komunismu orientují výzkumy rozvoje hlavní výrobní síly — člověka — na dva aspekty; rozvoj pracovníka ve výrobě „vlivem změn používaných technických prostředků“ (s. 117), nebo „vlivem vazeb a vztahů, které se formují v procesu tvorby nové techniky a technologie“ (s. 118). Principiálně nový vztah k rozvoji pracujících za socialismu vedl k řadě praktických opatření v oblasti vzdělávání a profesní přípravy. Zvláštní pozornost je věnována vysokoškolské přípravě techniků-inženýrů. Dokládá se teze, že v rozvinutém socialismu „se základním kritériem technického pokroku musí stát jednotné působení na růst efektivnosti výroby se současnými progresivními změnami obsahu práce, podporujícími rozvoj osobnosti“ (s. 141).

Vědecké řešení otázek organizace práce a výroby je „v souladu s objektivními zákony a progresivními tendencemi rozvoje výroby“ (s. 143). Na historickém materiálu je dokládáno, jakou pozornost věnoval sovětský stát otázkám vědecké organizace práce (NOT). Předpokládá se nevyhnutelnost jednoty politického a hospodářského vedení (s. 150). Jako projev integračních tendencí se objevují „komplexní organizace“. Jde o formu organizace výroby, „jejíž základní, prvotní jednotkou není jednotlivý podnik, ale rozsáhlý výrobně hospodářský komplex zahrnující vědecko-výzkumné a projektčně konstrukční služby“ (s. 158). Škoda, že organizačním otázkám řídicích prvků ve spojení s technickou základnou (počítač, ASR) je věnována relativně menší pozornost.

Autorka se dále zabývá formováním vědy jako bezprostřední výrobní síly a uvádí faktické údaje o současné úrovni tohoto procesu v SSSR. Bezesporná metodologická hodnota recenzované práce, obsažená v analýze a formulacích marxisticko-leninských východisek zkoumání procesu přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu, by mohla být dále zvýšena orientací na odkrývání principiálně nových, dosud nerozvinutých faktorů využívání vědy v socialistické společnosti.

Pokusíme se zformulovat některé, podle našeho mínění nejzávažnější okruhy principiálně nových, jevově zatím obtížně postižitelných problémů, které jsou v práci nedostatečně zvýrazněny nebo opomenuty. Jde především o realizaci požadavku vědeckosti řízení a s ním spojeného rozvoje predikčních funkcí vědy.

Socialistická kvalita společenských požadavků na současnou vědu se projevuje především ve využívání vědy k vědomému, plánovitému řízení rozvoje společnosti. Rozvoj techniky a materiální výroby je nedílnou, významnou součástí tohoto procesu. Pod vlivem současných podmínek společenské rozšířené reprodukce, které jsou charakterizovány vyčerpáváním tradičních zdrojů energie a surovin a překračováním přípustných hranic ekologické samoregulace přírodního prostředí, se rysuje nová etapa procesu přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu. Charakteristickým rysem této nové etapy je nevyhnutelnost zapojit vědu do řešení všech úkolů rozvoje společnosti bez výjimky, neboť v podmínkách rozvinutého socialismu závisí další společenský pokrok na rozvoji celého systému výrobních sil v nedílné jednotě s prohlubováním a zdokonalováním výrobních vztahů. Klíčovým problémem je rozvoj optimálního, na vědě založeného systému plánovitého řízení. V současné době jde o další zdokonalení plánovacího systému vytvořením subsystémů prognostického, programového a plánového a vytvořením účelných vazeb mezi nimi s nevyhnutelným využitím soudobé výpočetní techniky (viz Kutta, F.: *Nové trendy v plánovitém řízení společenských procesů*. Sociologický časopis 1983, č. 5).

Pro novou etapu formování vědy jako bezprostřední výrobní síly jsou charakteristické zvýšené a nové nároky na využívání poznatků společenských věd. Ty musí dosáhnout stejné úrovně rovně konkrétnosti, jaké dosahují vědy přírodní a technické. V bezprostředním zájmu rozvoje výrobních sil je nutno konkretizovat poznatky společenskovo-vědního výzkumu ve formě ukazatelů, norem, normativů, eventuálně scénářů a jiných modelů, které by bylo možno využít v plánování a prognózování i v sociálním projektování. Věda se z faktorů potenciálního mění ve faktor aktuální pouze v přímém zapojení do praktických úkolů výstavby společnosti.

Současná etapa výstavby socialistické společnosti v ČSSR je etapou prosazování intenzivních faktorů rozvoje a společenské výroby. Jak se ukázalo na 9. zasedání ÚV KSČ (listopad 1983), zásadní problémy jsou v oblasti užité výroby produktů (viz např. diskusní příspěvky ss. A. Jelínka, G. Šlapky, M. Mamuly, A. Mladého a dalších; RP 26. 11. 1983). Samozřejmě, že i ve spojování vědy s výrobou přetrvává řada nedostatků, které nelze brát na lehkou váhu. Jde však o to, že metodologický princip zkoumání přeměn vědy ve výrobní sílu v systému „věda-výroba“, jak je uveden v kap. 2 druhé části díla, již plně neodpovídá nazrálým podmínkám. Uvedený systém vychází z apriorního předpokladu, že výroba je vždy účelná. Skryté před-

pokládá automatické působení mechanismů, které je charakteristické spíše pro živelně se prosazující zákon hodnoty v kapitalistických podmínkách. Je proto spíše svázán s dřívějšími podmínkami prvních fází socialistické společenské reprodukce, s obdobím nedostatečného množství produktů. Současná a především nastávající etapa upevňování vědy jako společenské výrobní síly vyžaduje, aby byl prohlouben systém „věda-výroba“ zahrnutím prvku „spotřeba“ do nedílného systémového celku.

Před časem byla kolektivem sovětských a československých vědců pod vedením B. M. Kedrova, R. Richty a S. F. Odujeva provedena analýza procesů vědeckotechnické revoluce, v níž se konstatovalo, že je nevyhnutelné analyzovat vlivy vědy a techniky v systému věda-technika-výroba-společnost-člověk (*Člověk-věda-technika*. Moskva-Praha, Politizdat-Svoboda 1973). F. Kutta zdůrazňuje nutnost analyzovat vliv nových podmínek společenské reprodukce v systémovém celku všech fází společenského reprodukčního procesu, které zahrnují: výzkum (základní, aplikovaný) -vývoj-výrobu-užití (Kutta F.: *Systém řízení sociálních procesů*. Praha, Svoboda 1976). Zahrnutím prvku „spotřeba“ do systémového celku „věda-výroba-spotřeba“ se vedle vlivů vědeckého a výrobního procesu zvyrazňuje vliv procesu užití. Jak signalizuje současná praxe socialistické výstavby v ČSSR, je proces užití vyráběné produkce slabým článkem, jehož posílení je vysoce aktuální z hlediska přechodu československé ekonomiky na intenzivní cestu, pro důsledné prosazení intenzifikace, vyšší efektivity a zhodnocování vstupů do výroby. Uvedené zpřesnění systémového celku je odrazem současné reality a zaměřuje se spíše na vytváření budoucích podmínek společenské reprodukce v rozvinuté socialistické společnosti s vysokou úrovní kvality výroby i spotřeby.

V novém, složitějším systémovém celku se nutně mění také systémotvorný faktor. Od relativně jednoduchého systémotvorného faktoru — práce (lidské pracovní činnosti), uváděného v knize, je nutno přejít k podstatně složitějšímu vztahu práce-potřeba (lidské životní aktivitě). Formování „rozumných potřeb“ se stává v rozvinuté socialistické společnosti oblastí vyžadující vědecké poznání. To odpovídá nevyhnutelnosti plánovitě řídit všechny fáze společenského reprodukčního procesu. V socialistické společnosti má nedostatečně řízený reprodukční proces vždy za následek plýtvání společenskou prací bez ohledu na to, jde-li o nerealizované vědecké poznatky, nevyužívané výrobní kapacity a pracovní síly, nadměrné vynakládání energie a surovin nebo výrobu nepotřebné produkce.

V posuzované práci je věnována pozornost růstu požadavků na komplexní řešení otázek materiální výroby. K tomu je nutno dodat, že požadavky na komplexnost řešení úkolů v materiální výrobě se musí odrazit také ve vysokoškolském vzdělání, které je významnou součástí formování vědy jako bezprostřední výrobní síly. V rozvinuté socialistické společnosti je vzdělání společným faktorem kultivace pracovní síly i všeobecného rozvoje osobnosti. Vedle růstu počtu vysokoškolsky vzdělaných pracovníků — inženýrů a techniků — hrají závažnou roli kvalitativní přeměny obsahu vysokoškolské přípravy pod vlivem požadavků nových podmínek rozšířené reprodukce. Prohlubující se diferenciace věd, objektivně nutná z hlediska vypracování přesného vědeckého odrazu dílčích úseků reality, má za následek zvýšenou potřebu komplexního vědeckého odrazu reality. Vznikají nové vědecké disciplíny integrujícího charakteru, systémové vědy, s nimiž se musí vysokoškolská příprava vyrovnat.

Od technika se ve stále větší míře vyžaduje, aby správně a komplexně chápal systém základních a určujících vztahů a vazeb ve společnosti. Z toho vyplývá potřeba zvyšovat podíl všeobecně vzdělávacích, všeobecně vědních a společenskovědních disciplín ve vysokoškolské přípravě techniků. V našich podmínkách je v této oblasti zatím řada problémů, není výjimkou názor technika, že ho „ekonomika nezajímá a je rád, když do ní není zatahován“ (viz *Zrcadlo je někdy nepřijemné*. RP 29. 11. 1983, s. 3). Bez komplexního ovládnutí nejen přírodovědních a technických poznatků, ale i poznatků společenských věd (vědeckého komunismu, ekonomie) nemůže být technik dobrým praktikem.

V práci jsou připomínány výrobně hospodářské komplexy, složené z výrobních, výzkumných a projekčních organizací jako formy organizace odpovídající současné úrovni rozvoje výrobních sil (s. 158).

V poslední době se u nás objevují nejnovější prvky v organizaci materiálně výrobní základny, které jsou zaměřeny na zrychlování inovačních procesů. Jde o experimentální a vývojové dílny, tvořící nedílnou součást závodů a podniků, což má vedle funkce zrychlování inovačních procesů velký význam také z hlediska formování nové, progresivní vrstvy dělnické třídy v jejíž činnosti převažuje kombinace vysokého profesionálního mistrovství kvalifikovaných dělníků s tvůrčí, duševní činností. Je označována za „mezí vrstvu dělnické inteligence“ (J. Obzina: *Hlavní*

nástroj výstavby socializmu. RP 8. 11. 1983, s. 3). Perspektívne lze předpokládat sycení této „mezí vrstvy“ jak zdola (z dělnických profesí), tak shora (z profesí inženýrských).

Kromě zavádění a zdokonalování ASŘ, o nichž se v práci hovoří, v oblasti automatizace se prosazuje náhrada logických funkcí člověka ve vědecké a inženýrské práci. Jde o nově vytvářené systémy CAD/CAM (vývojové a projekční systémy s využitím počítače; výrobní systémy s využitím počítače). Mírou rozvinutosti tohoto nového jevu je úroveň vybavování vědecké a inženýrské práce výpočetní, záznamovou a přenosovou technikou. Dalším, relativně novým a perspektivním faktorem zvyšování produktivní síly společenské práce rozvinuté socialistické společnosti je integrace národních ekonomik socialistických zemí do jediného systémového celku, což by si také zasloužilo větší pozornosti.

Recenzované dílo je přínosné tím, že podněcuje k formulaci nových problémů a vytváří vhodný metodologický základ pro rozvinutí dalších výzkumů fenoménu přeměny vědy v bezprostřední výrobní sílu jako historického procesu, který podmiňuje pronikavé zvýšení společenské produktivity práce, což je základním předpokladem konečného vítězství komunistické společenské formace.

Vladimír Pernica

Luben Nikolov: Strukturite na čoveškata dejnost

Sofia, Partizdat 1982., 178 s.

Knihu bulharského autora Lubena Nikolova „Štruktúry ľudskej činnosti“ je pomerne ťažko zaradiť medzi rýdze sociologické, nakoľko svojim obsahom vstupuje do problematiky nielen psychologické, ale aj filozofickej. Patrí skôr k prácam interdisciplinárneho charakteru, aké sa svojho času objavovali aj v Československu (L. Tondl, V. Seiler). Nakoľko však je ľudská činnosť ontickým východiskom pre špecializované sociologické bádanie, autorovo zamyslenie sa nad jej podstatou a štruktúrou sa stáva prínosom aj pre sociológiu.

Autor sám naznačuje, aký dôležitý význam pre marxisticko-leninskú sociológiu má v súčasnosti rozpracovanie práve problematiky ľudskej činnosti. Vyzdvihuje v tejto súvislosti skúsenosti bulharskej filozofie a sociológie (N. Iribadžakov, K. Vasilov, Ž. Ošavkov, S. Michajlov, V. Dobrijanov, S. Dončev a i.), v tradíciách ktorej sám pokračuje. Vychádzajúc spolu s S. Michajlovom z predpokladu o význame kategórie „ľudskej činnosti“ pre marxistickú sociológiu ako „hlavnej štruktúrotovej kategórie“ (s. 14), Nikolov využíva jej analýzu pre formovanie sociologického modelu spoločnosti v systémovo-štruktúrnym duchu.

Príčinu zvýšeného záujmu o problematiku ľudskej činnosti v súčasnej marxistickej literatúre autor celkom správne nachádza v špecifike dnešnej etapy sociálno-historického vývoja socialistických krajín. „Budovanie zrelého socializmu nastoľuje bezprostrednú historickú úlohu dosiahnuť rovnako zreľých, socialistických vo svojej završenej foriem životnej činnosti ľudí všetkých spoločenských vrstiev, ... ktoré zabezpečujú *mnohostranný rozvoj socialistickej osobnosti*...“ (s. 11). Zvláštnosť dnešnej problémovej situácie spočíva, podľa autora, v uvedomení si *polyštruktúrnej* povahy ľudskej činnosti (s. 15), podstatu ktorej odhalili z dialekticko-materialistických pozícií už klasici marxizmu-leninizmu. Tvorbou nových, predtým neznámych sociálnych štruktúr vnáša súčasná epocha mnoho nového do chápania štruktúrovanosti tak ľudskej spoločnosti, ako aj ľudskej činnosti. Autor sa preto pokúša prehodnotiť jestvujúce poznávacie formy, metódy, definície ľudskej spoločnosti.

Kompozícia knihy Nikolova je prísne podriadená jej celkovému zámeru. Monografia sa skladá z troch kapitol. V prvej kapitole *Súčasná problémová situácia v systémovo-štruktúrnej analýze ľudskej činnosti* autor po predbežnom nastolení svojho problému, sprevádzanom niektorými všeobecnými poznámkami o štruktúre ľudskej činnosti, prechádza k charakteristike jej základných dimenzií. Rozlišuje totiž medzi *individuálnou* a *spoločenskou* činnosťou. *Dve ďalšie kapitoly, Všeobecná a súhrnná štruktúra individuálnej ľudskej činnosti* a *Všeobecná a súhrnná štruktúra spoločenskej činnosti*, sú venované detailnému rozboru týchto jednotlivých druhov činnosti. Čo sa týka ich explicitných a vyčerpávajúcich definícií v texte knihy, žiaľ, skoro sa nestretneme s nimi v takej podobe, v akej ich nachádzame na konci knihy v cudzojazyčných resumé. Z textu samotnej knihy pre nás vyplýva iba to, že pohľad na činnosť na *individuálnej* rovine všíma si prejavovú *schopnosť* ľudskeho individua ako subjektu činnosti a *procesu činnosti, vzťahujúcich* sa len na potreby *tohto subjektu* mimo jeho spojenia s inými subjektami, ich záujmami a potrebami